

nelyben  
ban ké-  
s sze-  
az eme-  
éghéz,  
y mun-  
al mint  
solatba

cönyvek  
n fősze-  
mleltő  
ozológ,  
szelle-  
nk kell.  
előágak  
chnikai-  
z alkál-  
ányítást  
vezetek  
politi-  
minden-  
a, min-  
a párt-

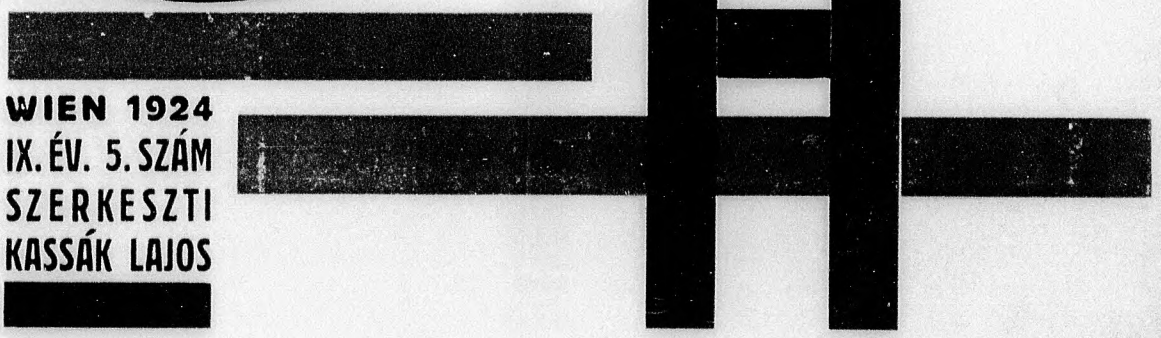
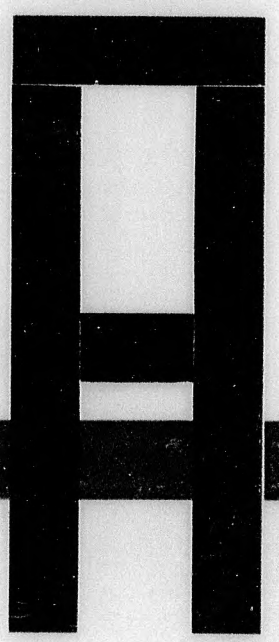
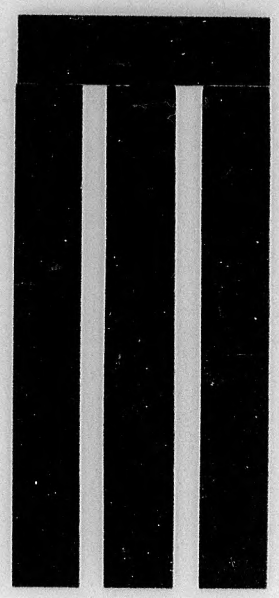
ti néze-  
zásával  
bulását  
egyszer  
a bur-  
em kel-  
n ofyau  
jövünk  
ezetekbe  
ismétel-  
támo-  
tokat a  
öbbször  
ültatok,  
mindent  
telének.  
elturúk,  
e cának  
ák közt  
bünös  
n végzi  
nyekhez  
ket. Es  
károkat  
lyvet ez  
vasontó,  
tikábau  
ze kicsit  
al nagy-  
jelenlegi  
erésének  
techni-  
knek a  
elenben

gyáltalá-  
ntosságú  
negyver-  
periódus  
eloszók  
tejnak  
nykások  
ie, hogy  
ik is. A  
a saját  
emelni  
ét, akik,  
vannak,  
rientáció  
tatójává  
eu is.

Sándor  
-  
k  
n.



**WIEN 1924**  
**IX. ÉV. 5. SZÁM**  
**SZERKESZTI**  
**KASSÁK LAJOS**



# Az architektúra felé

Ludwig Hilbersheimer

Az utolsó évtizedek művészete a tények előli menekülés volt. Mivel az ember a társadalmi élet problémáival nem jutott előbbre, a miszticizmusához fordult. A metafizikai spekulációk tömegében ellejtették a jelent és annak feladatát. Az élet alakításához hiányzott az akarat. Felelősség nélküliségből szűkölt el akarásból a művésziesen idealizált múltba menekült. A jelennek azonban, sokkal inkább, mint más koroknak, meg kellett birkóznia világunk realitásaival és megrázkódtatásaival. Alkotó racionalizmust követelt. A szellemiség forradalmosítását hozta létre a poétikában, tudományban és művészetben. Sok experimentális keresés után a művészet megtalálta az utat a valóságához. Az illuzionizmus, mely a renaissance óta a művészet egyedüli célja volt, ad abszurdum vezetett. Új értelmet teremtett a környező világ dolgainak töfögására. Ma már nem elég jó képeket festeni, szobrokat formálni, esztétikai rendezéseket véghez vinni, hanem a valóságot kell alakítani. Nem köpiákat festeni, hanem alakokat formálni. A művészet képző törvényeit a térre, mint realitásra kell átvinni. Meg kell kísérteni a ma még reproductív erőket, a produktív munkálkodáshoz átvezetni. Ezt a ténykedést tudatosan ápolni. Mert célunk: a világ és az emberi kapcsolatok rendezése; a felelős munkát előmozdítani, a legfontosabb és legjelentősebb életnyilvánulásokat szabályozni. Csak az egy meghatározott területen koncentrált összes műalkotó erők, a biztos célkitűzés vezethet a szükséges eredményekhez. Az architektúra az a terület, mely a legtöbb problémát képes megoldani. Innen az összes újabb művészeti irányok tendenciája az architektúrához. Legelőször a képsíkot architektónizálták. Már az expresszionizmusnál is észrevehető a képzőeszközök tisztulása. A képepítés struktív elvek szerint történt. De az expresszionizmus nem jutott tovább a felek szférájánál. Szubjektív akarás és lelki elhomályosulás hátráltatják a forma logikus kifejezést.

A kubizmus tudatosan fordult minden alakítás alapemeléshez, a geometrikus-kubista formákhoz. Első megindulás az illuzionizmustól az önálló képzés útján. Anyag és forma azonosságának megtalálása. Kísérlet a céltatos stílusakarattal való teremtéshez. Azonban szubjektív spekulációk ennek is elejét vették. A kubizmust még nagyon foglalkoztatta az antropomorf alakítás problémája. Nem véletlen, hogy éppen Picasso és Archipenko lettek egy új klasszicizmus kezdeményezői.

Az absztrakt művészet lépte át először a szubjektivizmus határát, hogy közelebb jusson az objektív-típusalkotáshoz. A kompozíció elvét feladta a konstruktívnak javára. A szuprematizmus által jutott legutolsó következményekhez. Az elvont idealizmus elérte tetőpontját. Minden anyag megsemmisült. Lezárta a művészet egy fázisát. Új alkotó lehetőségeket nyitott. Következtesen járták meg a konstruktivisták ezt az utat a realitáshoz. Még egyelőre antiutilitáris konstrukciójukon is látható már, az erős akarat a realitás elérésére. A világ maga lett képzésük anyagává; minden tárgyat bevontak területükbe. A konstruktivisták a festészet konstrukciójától ámentek a tárgyak konstrukciójához; az architektúrához, ennek a fogalomnak legfontosabb értelmében. A konstruk-

tivisták látták meg legvilágosabban az új célokat és állították egyetemes alkotóképességüket e célok szolgálatába.

Racionális gondolkodás, céltudatosság, pontosság és ökonómia, amik eddig csak a mérnök tulajdonságai voltak, bázisai lettek az architektúrának. Mert a konstruktivizmus nem új dekoráció, nem új formalizmus. A dolgokat önmagukban fogja fel, keresztülhatol rajtuk és át-szellemesíti őket. Alapformájukra redukálja azokat. Ertelemmel organizál. Eléri a forma tökéletességét.

A konstruktivisták művei végeredményben anyagexperimentumok, kísérletek az anyagot és lehetőségeit megismerni és formálni. Képesítő lehetőségeiket és kölcsönös-ségeiket megálatlanít. Anyag és forma-kontrasztokat tisztáznak. Tudatosan az új anyag- és formaproblémák meg-feljutásán fáradoznak. Ezek az újonnan felfedezett formator-vények átfogó befolyást fognak gyakorolni az új archi-tek-túrára. Természetesen mások követelmények és célok által módosítva. Minden új tárgy sajátosságos törvény-szerűségeit fogja kifejezni. És hármennvire is különbözők lesznek ezek az objektumok, a világosság és ökonómia szabályai mindig egyesíteni fogják őket. A konstruktivista művek experimentális karaktere már eleve kizárja az öncélúságot; ilyenek csak az átmeneti művei lehetnek az utilitárisan architektomikus konstrukcióhoz. Szigorúan fegyelmezett iskolázás az architektúrához, mint vég-célhoz.

Mint minden művészetnek, úgy az architektúrának is elengedhetetlen szükséglete, hogy alapjában meglevő és rendelkezésre álló eszközeiről világos képet kapjon. Ehhez a festészet értékes előmunkát végzett. Felhívta figyelmüket minden művészet geometrikus-kubista alapfor-máira. Az egyszerű kubista formák: kocka és gömb, prizma és henger, piramis és kúp, tiszta képzőelemek, az architektúra alapformái. Festi biztonságuk formatisztaságra kényszerít. Az architektúra a geometriából kelet-kezik. Ha geometriai alakzatok arányozott testekké vál-nak, architektúra keletkezik. Sokalakúság a legnagyobb egység mellett. A kis részek az eredő fővonalnak alárendelve. A háttározottan kubista felépítés kizárja a rész-levezést. Iránytadó csak a tömeg általános alakítása; az adott arányosságtörvény. A többnyire heterogén anyag-masszákat egy, minden elemre egyformán érvényes forma-szabályt követelnek. Ezért az építőformák redukálása a legjelentősebbre, legáltalánosabbra, legegyszerűbbre. A sokféleség legyőzése. Alakítás általános formatorvény szerint.

A jelen architektúrája a múltétől leginkább szocioló-giai és gazdasági feltételeiben különbözik. Az új céltatos követelményekből formális sajátosságok adódnak, melyek a mai architektúrát szigorúan meghatározzák. Ezek a sajátosságok: az új és az élető elem. Formába öntve a ma érvényes művészi pillanatot. Ma már nincs szükségünk katedrálisokra, templomokra, palotákra, hanem lakó- és üzletházakra, gyárakra, melyek, mint katedrálisok, templo-mok és paloták építődnek.

A lakó és üzletház, a gyárnak értelmes alakítása, a mai architektúrának legfontosabb feladata. Ezeknek az

építőfajoknak tiszta típusai mindezekig nem formáló-dtak ki. Meg kell ezeket teremtenünk. A szükséglet egyfor-masága megengedi az átfogó tipizálást. Szükséges kon-struktív munka, melynek ma még kezdete sincs meg. Az architektúra eddig ki tudott bujni az egyetemes ipar nor-malizáltságából. Még csak individuális kézipari alapjai vannak, míg az egész jelen kollektív ipari feltételeken nyugszik. A szükségletek elkorülése mindig megmerevedéshez vezetett. És a ma architektúrája háttározottan meg-merevedett. A teremtő képesség azonban ép abban nyil-vánul, hogy adottságokat maradék nélkül feldolgoz, és ezeknek adequat formát talál.

A jelen architektúrája leginkább két kérdéstől: az egyes cellának, a térnek és az egész városorganizmusnak megoldásától függ. A tér, mint az utca csoportba foglalt háznak kelléke, maga fogja ezt saját jelenségében meg-határozni. A városépítészetnek képzéstényezőjévé lesz, az architektúra igazi céljává, és megfordítva: a város-terv konstruktív alakítása jelentős befolyással lesz a tér-nek és háznak konstruktív formálására.

A tér és ennek tényezői: padló, falak, tető áttörése, anyag és festék, butorok és ezek elrendezése, a szomszéd termekkel való összefüggés, adják meg az alkotó kon-struktív lehetőségek nagy komplexumát. A konstruktiviz-mus egy új ténylezetet teremt meg, térbeli adottságok új kapcsolatát, új formákat és új arányokat. Az egyes térnek alaphal való szervezése által megalakul az egész utca-blokkot célzatosan átfogó ház. Ezáltal messzenemő for-mális kapcsolatok adódnak. Egy közrefogó formaszinté-zist tesz lehetővé. A kubista massa mellett, melyet az alap és enelepszám határoz meg, nagy szerepe van a felületek, nyílások által való elosztása és áttörése. A formális probléma itt abban áll, hogy mélyedéseket és előreugrásokat organikus módon hozunk ki az épi-tőtestből. Az előreugrás, az összefogott felület pozitív függvényévé, a mélyedés az ő sötétségével negatív függ-vényévé lesz. E két függvény, mint tagoló tényező hatá-rozza meg az épülő test ritmusát.

Ami a tér kicsinyben, az a város nagyban: kölcsönös szükségletek és kapcsolatok összefogó szervezése. A tény-zők egész halmaza kell figyelembe vennünk, melyek kö-zül egyesek túl mennek a város térbeliségén, az állam gazdasági és társadalmi strukturájától függenek. A város-organizmus különösége azáltal jut kifejezésre, hogy egyes orgánusai maguk testesítik meg ezt a különöséget. Az általános törvény általánosságában az egész organi-zmus által fejeződik ki. A megváltozott feltételek és más-fajta használat által, az új szükségletek és követelmények az anyag új felhasználását és új formátípusokat fognak létrehozni technikai és térbeli irányban. Konstruktivista karakterük kifejezésre fogja juttatni korunk sajátosságait.

A mérnök munkája a racionális alakítással befejező-dött, az építész munkája ezzel lezáródik. Neki a racionális megoldás a formális anyaga, ő alárendeli ezeket egy összefogó formaképzetnek. Az anyag neki eszköz egy ideának megtestesítésére, térbeli megvalósítására.

Ford: Ruitkai Mór

## A modern lirizmus

Pierre Bourgeois (francia)

Modern lirizmus! Alljunk meg tisztelettel e kockázatos szóösszetétel előtt. Nem vált-e általános szokássá annak kijelentése, hogy a liraiság első feltétele az örökkévalóság?

Ez a közhely tendenciózus. Az örökkévalóság önmagában erőtlén és eleve rászorul arra a segítségre, melyet a jelen nyújt neki a maga sajátlagos csodáival. Egyik művészeti mozgalom sem remélheti, hogy a jövő számára évszázadot fog jelenteni, ha nem vetett számot a pillanat méltóságával. Sőt azt hiszem, nem lehet elkerülni a behódolást bizonyos csak fizikai aktualitáshoz, melyeknek, felszínességeknek, talán gyerekségeknek sem. Minden győzelem egy darab önfeláldozást követel; a siker feltételezi a kegyetlenséget. Világunk szüntelen változósága, mely a formák és eszmék fejlődésében impulzív lendületet jelent, a kísérleti tudományok roppant felgazdagodása a mindennapos felfedezések aggasztó atmoszféráját teremtettek meg körülöttünk. Kartársaink közül a gondolkodóbbak naponként lázas érzelmi rázkódásokon mennek keresztül. Ezek enyhítésére elkerülhetetlenül szükség van az ügyes és elemér magyarázatokra. Ebben található fel azok szerepe és érdeme, akik a lírai anyagba közvetlen kifejezéseket, prekér célzásokat vittek bele: Jazz-Band, közgazdasági hírlapírás stb. De másfelől meg mennyi páthoz van ezeknek a művészeknek sorsában, akik eljegyzettjei a felejtésnek, mert az elemekből csak mulékony látszatokat percipáltak s mégis azok kíváncsiságát ösztökélik, akik ugyanezekben a gesztusokban a halhatatlanság fenségét fogják láttatni!

Az igazán élesemű kritikának ugyanavval a megbecsüléssel kellene közelednie a felbenmaradt felfedezőkhöz, mint a teljes hódítókhöz. Ezeknek és amazoknak egyformán meg kell, hogy bocsátassanak az ő bűneik, mert hogy igen szerették a modern lendületet.

Noha ezt a tételt sokan parvenühiuságnak tartják, állítjuk, hogy korunk csodálatos plasztikus és morális tragédiája egy modern művészet legmagasabb rendű igazolása.

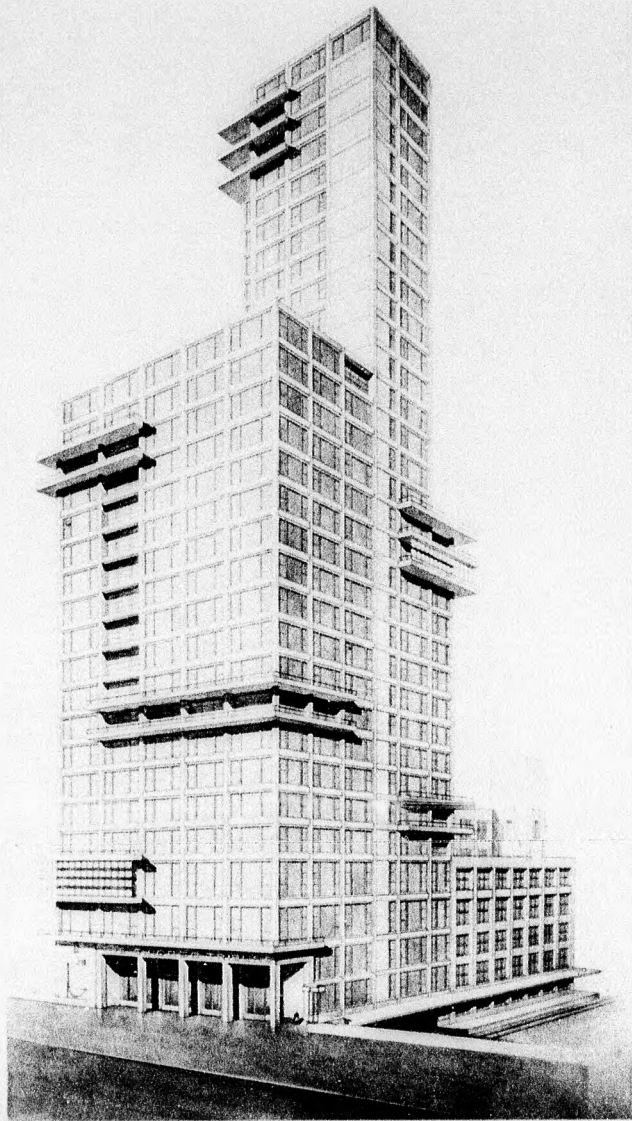
Valahányszor hozzáértéssel akarunk beszélni korunk lirizmusáról, szünet nélkül azokra a szellemi értékekre kell gondolnunk, melyek civilizációnk jellemvonásait adják. Kísérleljük meg ezeknek rövid analizisét.

Két egymást kiegészítő és egyben egymásnak ellentmondó elem határozza meg a mi lelkiségét. Szimbólumaink: a klubfauteuil és a rádiográfia. A kényelem és a kutatás; a biztonság és a kockázat.

Ebben a kettősségben van a mi örök Féktelen vágyak és szorongások szunnyadnak bennünk. Félredobtuk Félközlaiúú álasat tee umilhwvrdgov rgdocveniatfss a művésznvakkendőt és a költői frizurát; irtóznak a tulzott gesztusoktól — és mégsem hagyunk fel az ismeretlen kutatásával, melynek célja a csodálatos kihűvelvezése. A gépkonstruktörök és nagyiparosok möhön élvezik társadalmi helyzetük privilégiumait; és mégis dus kényelmük közepette minduntalan új, mindig vakmerőbb és nyaktörőbb „kombinációk” ingere ragadja magával őket. Mit jelent ez? Azt, hogy a mi korunkban az üzletember és a művész nagyságát egyformán az teszi ki, ha egyszerre a legkisebb és a legnagyobb erőfeszítésre törekszenek, a hasznosra és a csodálatosra, az organizációra és a profetaságra.

Ebből a kettősségből következik a pragmatizmus és az intellektualizmus szintézise. A feltalálás bravurja és a rendszeresség végre összetalálkoztak. Az intelligencia izgalmas sors felé vonja az intuíciót.

Valamint a filozófiai és társadalmi mechanizmus a



Walter Gropius

maga növekedésében a legszigorúbb eszközöket és a legmeglepőbb ambíciókat lakarja, úgy a modern lirizmusnak is a konstrukció és a mérészség szellemét kell egyesítenie. Modern költő az, aki épüly fogékony a végtelenség érzése, mint a haszon fogalma iránt. A teleszkóp és a szövőpár. A kutatás és a lenyelés. A sejtítés és az értelelem.

Eszszerű művészet léte a modern lirizmus a kor forradalmi szavának engedve, tele van bátor elszántsággal. Talán jobb volna így definiálni: organizált vakmerőség!

Az anarchikus tudatlanság minden műve épüly negatívója, mint a nyugati civilizáció szellemét.

Ezt fejezi ki Leon Chenov egy legújabb értekezésében: „A költemény konstruált tárgy és nem esesebecse”, írta Max Jacob valahol. Ez a definíció, vagy helyesebben ez a specifikáció, anélkül, hogy igazi helyére utasít némi újfajta cizellált munkát, azért szimpatikus nekem, mert azt a lényegi sajátóságot követeli a költeménytől, hogy legyen „átgondolt”!

Hogy lirizmus legyen, rendre van szükség. Nem a versmérték gyakran mesterkélt rendjére, hanem az inspiráció mélyesleges szervezőjére.

A különböző mértékű vers használatát (a felett szabadverset?) feltétlenül szükségesnek tartom az intellektuális precizóra és fegyelmre törekvő szellem szempontjából. Amennyire az előnt versmérték elősegíti a kifejezés körülbelüliséget, ép annyira megköveteli a szellemi érzékszám a ritmikus változóságot. Mielőtt a költészet-től azt kívánjuk, hogy hűséggel fejezze ki az élet legapróbb rezdülését, fel kell szabadítanunk a költőt mérték szolgátsága alól.

A klasszikus és mindenekelőtt az álmóderntimtelent prózodiák az ékesszóláson alapszanak. Nem menekülhetnek tehát a többé-kevésbé terjedős unnepeveltségétől, melyet a műfaj von maga után. Minden kötött mérték, mely a gondolat anarchizájának kedvez, rossz tanácsadója a szellemnek. Kényszerre a kibicsaklított emlékeknek légióját idézi fel. Az embernek megcsúsz a szíve a szegény főnévek szomorú sorsán, melyeknek sohasem adatik meg az egyedüllét büszkesége.

A szabad vers ezzel szemben a legeredményesebb összhangot teszi lehetővé a gondolat és a zene között. Minden dolgot szerepének fontosságához képest kell elmondanunk benne. A költemény akkor harmónikus, ha minden verssor megfelel az eszme követelményeknek. Hol az a butor, amelynek formáját és magasságát a szükségletre való tekintet nélkül állapítják meg? Ahatva a modernség zamatától (megszámálható dolgok geometrikus káprázata a mozgások sokszertűségében), igyekezzünk minden költeményt a hozzámert mechanizmussal felruházni.

Ezért elképzelhetetlen a modern lirizmus olyan fajta, mely egy formulának volna alávetve. Minden dogmatikus kísérlet kárhözatra méltó. Ameddig a civilizáció megőrzi az újító erőfeszítés heroikus ösztönét a mechanika területén, addig a művészet sem egyezhetik bele újításra irányuló hajlamának akármilyen mérvű csökkenésébe. Az általunk követelt rend semmimérvű vesztelt nem rejt magában, hiszen állandóan megfátalítja a másik modern hatóerő, a kutatásban való eleven öröm. Ismételjük: rocking-chair és side-car, a jölet és a rohanás.

Ugy, hogy ha korunk lirizmusának felderítésére törekszünk, mindenfélén azon kapjuk magunkat, hogy a jelen kollektív realitásához intőzünk kérdéseket.

A jelen gyorsaság és összetettség; a szavak és képek kergetik és megsokszorozzák egymást. Az érzések farsangja. Felgyújtottuk az etappokat.

A jelen szenvedélyes mechanizáció; az élet dicserete geometriai és akaratos összetételek szerint fejeződik ki.

A jelen utazások, emberek és produktumok kicserelései; újracrösödő nemzetközi „összeüggések” jelentkeznek. A lirizmusok az emberiségben keresik egymást.

A jelen veszély, kihívott és legyőzött veszély (lokomotívok, gépszerszámok); esupa tragikus paradokszonokkal feltett művek! Vegyük észre az élecek és a csipdelődés szükségességét is, az élfentetek vonzásának alapján.

De mindenekelőtt varázslat ez a jelen, a formák és hangok megújulása (repülőgépek, drottalan koncertek stb.). A lirizmus a fáradhatatlan újakezdésnek ugyanilyen olthatatlan vágyáról tanuskodik. Előérzésekből el. Milyen üdvös aktivitás! Ebben a vonatkozásban tényleg az eredetiség foka határozza meg a hatékonyság fokát.

A lírai kritérium a hasznosság.

Más szavakkal, az újszerűség.

De a hasznosság nem foglalja-e magában a teremtsé? A személytelen művészet haszontalan művészet ad. Az előguglatlan vizsgáló rá fog jönni, hogy egy tradicionális verskötet, ha szinte ötvenczer példányban kelt is el, komoly idővesztésébe került az irodalomnak. Bármely klasszikus újbi kiadása minden intellektuális erőfeszítés nélkül meghozta volna ugyanezt az eredményt.

Minden mű csak akkor fizeti meg a beleölt munkát, ha megjelenése után létezik egy olyan interpretáció, mely előtte nem létezett. Ha e nagyszerű tény erejénél fogva gazdagodást, hasznóságot, MŰVESZETIET jelent.

A modern lírikusok különböző utakon, de egy-séges lelkesedéssel tárlják fel kartársaik előtt a belső és külső jelenségek vakmerő és tudatos revelációját, urlevek haladástól és uralomvágytól feszülő századunkból kikelték. Innen két hivatásszerű tulajdonságuk: az indulat tul-fengése és a túlfengő világosság. A mérészségből folyó lázas nyugtalanság és a reáiból előálló éleselméjség.

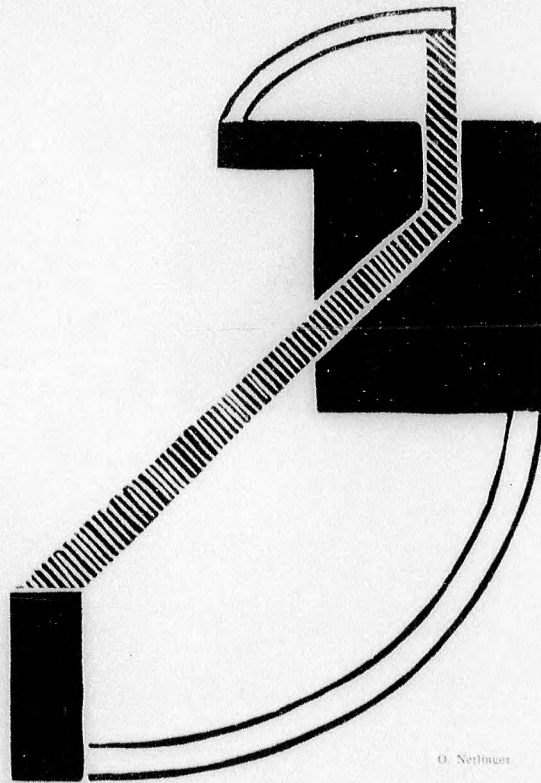
S ezt a feladatot hihetetlenül megkönnyíti nekünk az a csodálatos kárvány, melyet a modern nagyvárosok tár-nak inspirációnk elé.

Nvilvánvaló, hogy a költői terméknek nem szükség-kepen kell leírnia a villamosság terén történt felledezőse-ket. De a módban, ahogyan például egy kertet vagy egy szerelmet felidéz, az író világosan kimutatja, hogy olyan kornak polgára, mely tele van akarással, gondolkodás-sal és gyorsasággal.

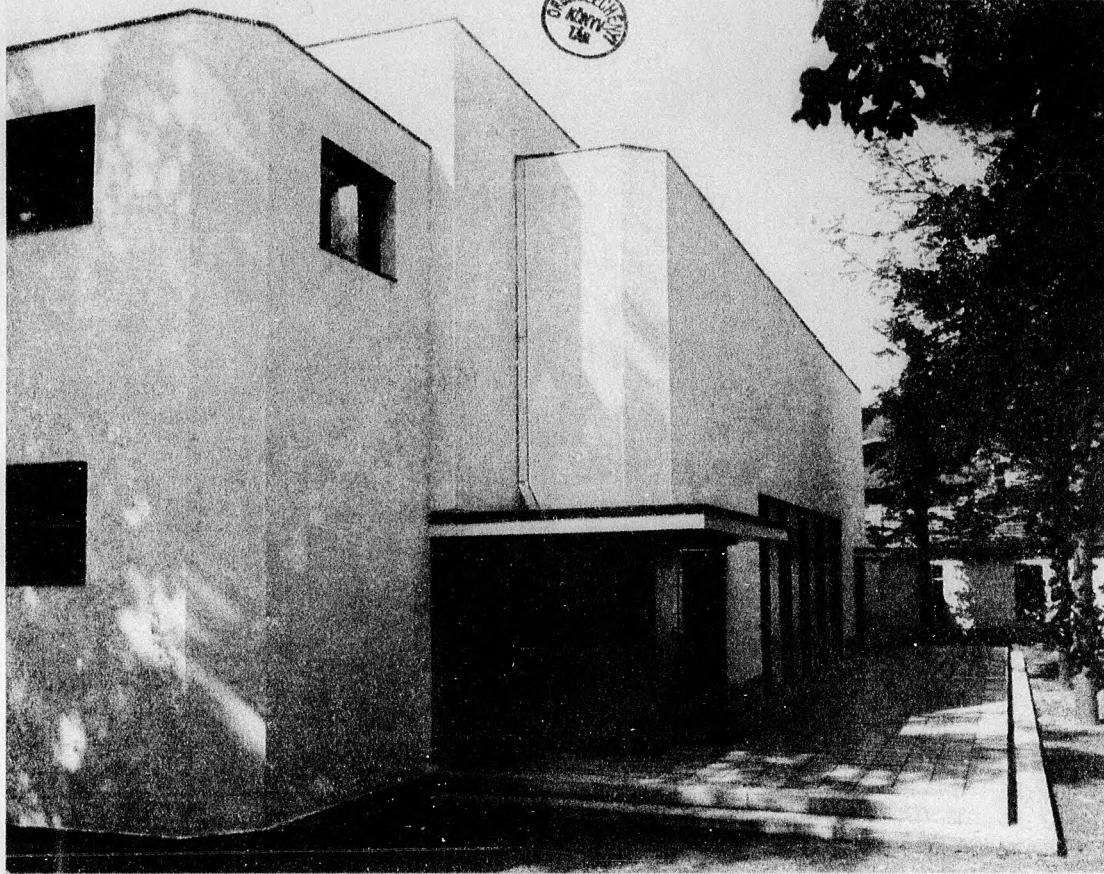
Nem az inspirációt adó anekdóta, hanem szenzibilít-ás az, ami az alkotó modern éleslátását nyilvánítja. Nem volna-e gyűlöletes, ha minden szál elszakadna a jó-vőbe mutató intelligencia és a konzerváló szenzibilitás között? A szenvedély a gyorsaság stadiumába jutott szenzibilitás, mely épen ezért egybehangzik a legmagúku-sabb spekulációkkal. Es a civilizációval nenkülönben.

Nem állom meg, hogy ide ne ártassam ezt a vezér-eszmét: a művészet elválaszthatatlan a társadalomtól. Es a város (gépek, világítás, sebesség) megköveteli a köllök-től, hogy okosan, de átlekésűten bizzanak a jövőben.

Ford: Gáspár Endre



O. Neufinger



Walter Gropius

## Atonális zene

Josef Matthias Hauer

(Wien)

### Rhythmos és Melos

#### A zene két pó'usa

Rhythmos a „hang”-szorozás, amely éppen a „hang”-zörejjel, a hanggal, annak Oberton-sorával, a tonálissal, a racionalissal — az individuum egyéniségeivel is: Temperamentumával, Fajiságával — sa puszta fiziológiaival: az animálissal is a legnyelvényben egybe van növe. („a vérünkben van”: „a esárdás a lábunkban van”)

Melos: a hangok közti mozgás, feszültség hang és hang között, az intervallumok mozgási momentumai, a mozgás ömrágában: a nem tonális, az atonális az irracionális, a szerélytelenség; az, ami lényegileg a melikusát, a melodikusat, a tulajdonképeni zeneit képezi.

Az ellentét az instrumentumokban is megnyilvánul: a zenekari hangszerek (hegedű, kürt, fuvola...) tonálisak, mivel hangjaik, fogásaik stb. alaphangok-

nak „Oberton”-soraihoz vannak kötve (F-kürt, B-klarinett, a hegedű üres húrjai);

a billentyűs hangszerek (zongora, orgona, harmonium, celesta) atonálisak, mert hangjaik egymástól függetlenek, intervallumaik nincsenek ataphangokhoz kötve;

az emberi énekhang egyaránt lehet tonális (dudol, jédlizik — biológiai értelemben) vagy lehet atonális (ha énekel és mond: tisztán melikusan)

Rhythmos és Melos ellenséges elemek, utókat egymással kibékíteni a művész tulajdonképeni feladata.

A melódiaiban és annak harmóniájában lehet a kettőt megbékíteni.

Képzelnünk azonban el egy melódiát, úgy előadva, hogy minden hangját más instrumentum játsza, más és más mellékhangjaival, „Oberton”-soraiival; még a legjobb muzsikusi sem hallaná a Melost, a melikusat, a tisztán melodikusat.

Ebből logikai biztossággal következnek a kardinális zenei alaptörvények.

Mivel egyöntetűbbek a hangok és fokaik, annál jobban és könnyebben hallható a Melos.

Intonálásnak nevezzük e hangok kiegyenlítését különböző mellékhangjaikkal és „Oberton”-sorakkal.

Temperálásnak nevezzük a hangsor fokainak, az intervallumok lengéseinek törvényszerű kiegyenlítését.

A hangok és hangközök ilvén való kiegyenlítésének legtokéletesebb formája, azaz a tiszta Melos az atonális hangszerek egyenletes temperálásában és a jölteperáit emberi énekhang által érhető el.

Minden hangszert jellegzetes sajátosságainak megfelelően kell kezelni.

Ha tehát a hegedűt, ezt a tonális hangszert helyesen kezeljük, úgy tonális muzsika keletkezik a hangnemekben (melyekben harmad és negyedhangok is előfordulhatnak) vagy dár és mollbas, mint Haydn és Mozart-nál.

Ha azonban helyesen zongorázunk ezt a „jöltemperált”: atonális hangszert helyesen kezeljük, akkor a tonális zene keletkezik: jöltemperált zene meghatározott hangnem nélkül, mely a mi egyenletes tem-

pelésunkra tizenkét hangjának Melos-lehetőségeiből indul ki és ezen Melos-lehetőségeket ritmikus-harmonikusan értelmezi, szorosan vett zenei értelemben, az intuíció szférájából az érzelmi megélelés szférájába, a zene, atonális-melikus pólusától a tonális ritmikus pólus irányába: a tulajdonképeni zene Handel és Bach értelmében.

A mi tizenkétfokos egyenletes temperálásunk 479 001 000 Melos-lehetősége elmozdíthatatlan, megváltozhatatlan.

**A tisztá Melosnak konstruktívója.**

A muzsikusi melografi, értelmezi, jelzi a Melos-lehetőségeket, az atonális-melikusból, a személynélentől értelmezi őket, egységbe vonja tonális-ritmikusába, az absztrakttól a konkrétba, a konstruktívótól a megéleltébe, a totálitástól a „veletlenbe“: hangulatának, inspirációjának, ötletének, runnijának — szóval személynélent értelmezi a „veletlen“ ébét.

Tonális, ritmikus zene az egy hangon való dobolás, a dudolás, a jódítás ezen hang „Ober-ton“-lokain; fiziológiai értelemben véve, keletkezésében, születésben leledző zene.

Atonális, melikus zene: a mi egyenletes temperálásunk tizenkét hangjának állandóan megismételt értelmes leéneklése vagy lejátszása azok Melos-lehetőségeinek és ritmikus-harmonikus értelmiségük végelenszámu lehetőségeinek felhasználásával. Zene, mint a fejlődés csúcspontja, koronája.

Az egyenletes temperálás zenéje nem sérti a fiziológiai területet, mert a hangok és hangközök ki vannak egyenlítve (intonálva és temperálva), mint a napredszerék egymás között (a makrokózmuszban éppúgy mint a mikrokozmoszban), mert sűrűdások, zörzések nem lehetőségek — „összeneközések“ nem fordulhatnak elő.

A tizenkétfokos egyenletes temperálásnak megvan azonkívül még az az előnye, hogy az elképzeltet legjobban megközelíti azon hang „Ober-ton“-sorát, melynek intervallumaiban érzéshullámzásaink, affektusaink meggyökereztek.

Csak a tizenkétfokos temperálásban találhatók fel ezen formaképző intervallumai az „Ober-ton“-sornak, a racionális mennyiségviszonyoknak egészen elenyésző eltéréseivel az irracionalitással szemben.

A tizenkétfokos temperálást zeneileg praktikusán kipróbálta Bach a „Wohltemperiertes Klavier“-ban.

Az atonális melikus zene tehát az elképzeltet leg-szerencsésebb egyesítése a fül- és hangulat-zenének, egyesítése a Melikusnak a Ritmikusával, a temperálás Irracionálisának a hang Racionálisával, a végérvényesen kielégítő megoldása, megváltása a zenének veletlentől, a patológikustól — az etikus irányába — a zene két pólusának szükség szerű érintkezése, érdemleges egyesülése az Igaznak és Szépnek.

Goethe megsejtette az atonális-melikus zenét Rameau unokaöccséhez írt megjegyzéseiben megkülönbözteti a zenét, mely a fülhez szól a hangulat-zenétől, és a kettő egyesítésére — a hangulathoz szóló tökéletes fül-zenévé — az egyenletes temperálást hozza fel, „wodurch eine entschieden durchgreifende höhere Musik erst möglich wird.“ (mialtal egy mindent átfogó magasabb-zene majd csak lehetségessé fog válni.)

Hogy miképpen értelmezi valaki a Melos-t, az absztrakt Melos-lehetőségeket, az az ő saját, individuális, teljes egészében személyes művészete a szó legszorosabb értelmében, amely a kritikanak is alá van vetve.

A Melos egyszerű, monodikus: a tizenkét jótemperált hangnak tetszészerezintű egymásutánja. Mivel azonban — mint már említettük — a tizenkétfokos egyenletes temperálás az elképzeltet legjobban megközelítése a hang „Ober-ton“-sorának, tehát

az eredetileg egyszerű Melos harmoniai tekintetben többszólamulag „ober-tonklanglich“, akkordszerűen, polifonikusan is (a tonálritmikus pólus irányában) értelmezhető.

Ebben rejlik az atonális végtelen (mert individuálisan személyi!) fejlődési lehetősége.

A mi európai zenénk többszólamúsága a fauxbourdonon alapszik, melynek elve: egymás mellé sorakoztatni a melodia egyes hangjainak „Ober-ton“-akkordjait.

Amíg azonban a tonális zenében egyes szólam-párhallék elve tiltottak, az atonális zenében ez egészen alárendelt szerepet játszik.

Hogy valaki az atonális zenében valamely helyen egy quint-, quartet-, sext-, septim-, vagy secund-fauxbourdon-t használ — ez az illetőnek teljesen egyéni ügye, izlés dolga, ami temperamentumával, faji jellegével, érzékiségével függ össze.

Az atonálisban csak egy elvitázhatatlan törvény létezik: a N o m o s: a tizenkét hang törvénye. A közép-kar fauxbourdon-szabályai és konvenciói (összhangzat-, illetve akkord-tan és kontrapunkt) abszolút hasznaveletlenekké váltak, tehát teljes egészükben a zenetörténelem területére és muzemokba szorulnak. Helvüket a Melos-tan, Melos-értelmezés és — a szigorú de tárgyilagossá zenekritika foglalja el.

Ford: E. W.

## 42

Atrópültük a szárazságot s most tavaszest és vaszöldet énekelünk az embernek. Arcunkkal végre a napféle fordulunk, kibonthatók vagyunk, fák vagyunk, kövek vagyunk, tengerek vagyunk, gyerekeink vannak millió számra s ha utazni akarunk nem ülünk föl a helyierdeki vasutakra. Aki nagyot mond kicsit eszelepszik s szomorú, hogy mindnyájunkban lakik néhány szarka-madár.

Ha élni akarunk, teremtenünk kell, s hogy teremthessünk szívünk fölé föl kell szerelni a sárga patikamérleget.

1-2-3-bizonyos, hogy az általános számításon mulik minden.

Ó testvér, ki bent élsz a gyárakban és műhelyekben s töröd a vasat, hogy kenyered legyen belőle — gondoldj rám, akinek se kenyere se vasa ninesen.

Nappal van s az ég fekete hamuban alszik fölöttem.

Ki hallja meg föl-fölkialtó harangjaimat.

Hiába minden, zárt kapuk előtt állok s szeméimből kihullanak a csillagok.

Fájdalmaim üvegszilánkjai néha még föl-röpülnek a széllel, de teli pohár víz van a kezemben s tudom, hogy a lány fehér ingecskéjében meghal ezen az éjszakán.

Ó jaj, jaj ez a mi sorsunk:

Az ég alszik

a lány meghal

s mi tavaszest és vaszöldet énekelünk az embernek.

## 43

Városok fekete tavaiban fürdetjük életünket néha felénk hajolnak a dolgok hogy meg-símogassanak néha kiáltunk s néha jégosz-lopok alszanak bennünk mozdíthatatlanul egészen kicsi pont vagyok

ó jaj jaj

álmaim gabonaföldjén virágzom egyedül hangok és vonalak vannak az életben amiket soha sem fogunk megfejteni

s az egyik állandóan vonz s a másik állandóan taszít bennünket

esténként a palánkok tövébe menekülök s jobbkézem mutatoujjára fölültem a szemeim aki elveszik az örömet okoz a többieknek adjátok ide a kezeiteket hitek és emelkedések

áradnak belőlem halleluja, halleluja

a világ mechanikus lendülete az én anyám és piros ruhás lányom máma élünk de ki tudja mi lesz velünk holnap

aranytolú madarak sírnak az idegeimben induljunk el hogy idejében találkozhassunk vele a mesterlegénynyel

aki boldog szamarán ép most érkezett le a hegyekből

## 44

Tenyereimbe virágmagvakat ültettem a nap fölissza körülöttünk a pocsolyákat s a tulajdon erőnk az ami szimpatikussá vagy antipatikussá tesz

a gyöngy ember szappanbuborék alatt ül és harmonikázik

az erős ember sorsa egyszerű s az állatok meg-érzik a jóságot ami pirosra süti az arcát és benne ugrál az izmaiban

de vannak tüzek amik mindnyájunkat megégetnek a legveszedelmesebbiket tavaszunk hívják s a szív fiatalon elporlad ha találkozik vele

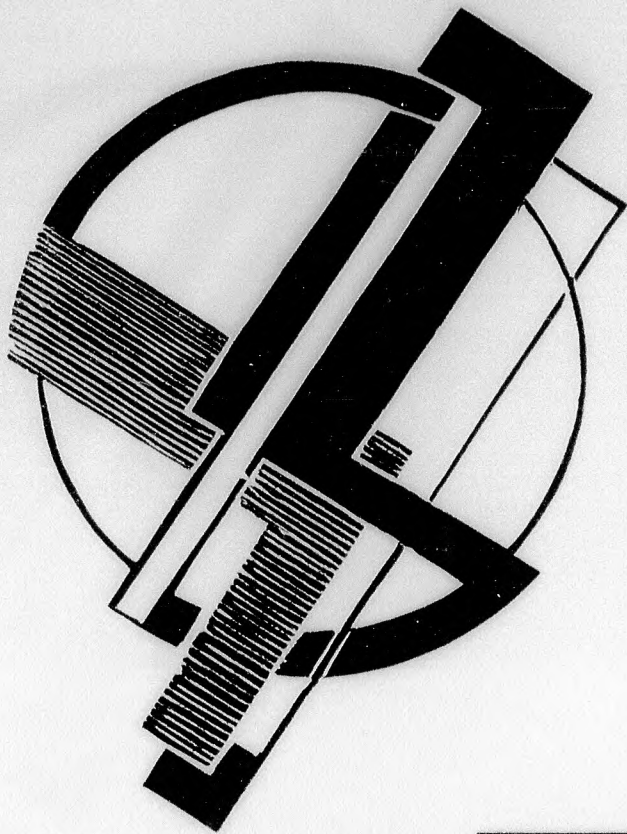
37 éve annak hogy az anyám utnak indított és azt mondta erédj és vigyázz keresztben el ne szaladjon előtted a fekete macska aki elindul mindig árkok felé indul s minden 24 órában rászáll az este

meg látni ahogy a méhek teli kosaraikkal átvándorolnak a folyón de ez már csak az események utójátéka

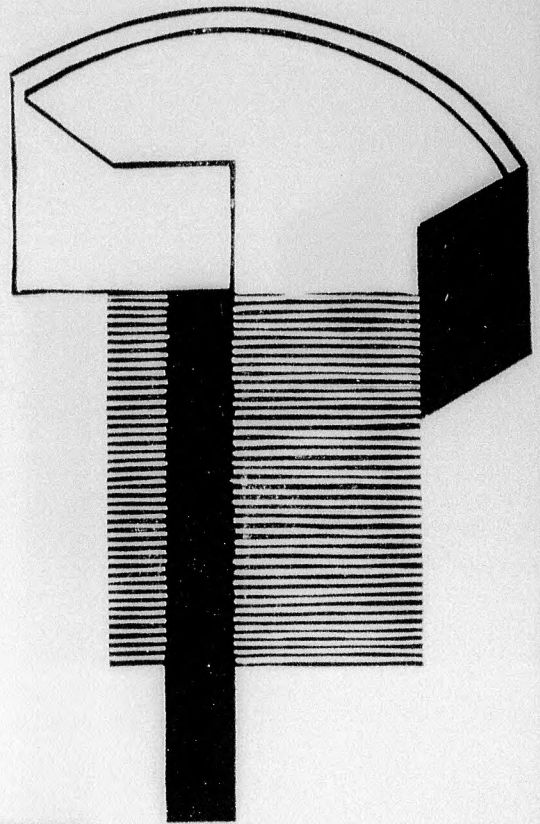
aludni szeretnek és észrevétlenül átváltozni magammá

ki lát majd le a kút fenekére ahol az előttünk még ösmeretlen idők képe van elrejtve egy bécsi szobaasszony lámpája alatt ülök erdők és viharok sírnak ki belőlem és semmi nem igaz abból amit mondok

Kassák Lajos



O. Nethinger



## Április tizenharmadiki eset

A tagjai kicsit fájtak még, azért keményen lépkedtek. A vidéket itt körül még nem ismerte, zsebeit megtapogatta, jobb vállát felhuzta, ez volt a rendes szokása, ha valami izgalomlajta érte. A nagy sarga háznál emberekkel találkozott, aztán továbbment, ott esendőrök állították meg, egy házba vitték, a francia határállomás volt.

Nyugodtan és kemény szavakkal beszélt, a kiejtése valami különös volt, de mindent megértettek. A határrendőrség vezetője, rosszlógu, megsavanyodott, epebajos szikár tiszt, biztosra vette, hogy kémet fogott, nagyon örült, hogy ötven éves korára mégis csak karriert csinál. Huszonnyolc éves volt, mikor idehelyezték, az egyik osztályfőnök elszerette a feleségét, ezért botrányt csapott.

— De igen, én a holdból jöttem, legyenek szivesek, ne csináljanak nehézségeket, különben is, táviratozzanak.

A fővárossal érintkezésbe léptek, bár az idegennek papirjai nem voltak (ahogy leért, a jobb foggantyút erősebben rántotta meg, a gép összetörött, lángokban,

a hátsó ülésen az okmányok is, mesélte ő) mégis a követéség kétségein kívül igazolta hogy a Holdbeli Látók Központi szövetségének egyik tagja az idegen.

A nagy bankettek megkezdődtek, ünnepélyes fogadtatás, az újságokban hasábok, a márvány köztereken és a felhőcirkálókat tetejéről a radiophonok beszéltek. Egy nap alatt minden elnök, minden vezető, minden főválasztott felkereste. A nagy vacsorán történt azután, az első meglepetés. Az idegen, ahogy koccintottak rá, nem ivott bort. Nem sértődtek meg, mert azonnal megmagyarázta, hogy náluk nem szokás bort inni, nem is esznek, ők ilyenek, hozza rokonai üdvözlését. Az újságok erről bőven beszámoltak, a kinematográfok a poháreltolás pillanatát mindenütt vetítették, egy nagy borkereskedő cég tíz millió dollárt ajánlott fel neki, ha az ő borából mégis iszik. Egész rendes dolog volt, az amerikaiak azt mondták, egészen jól dolgozik.

Naponta jöttek meglepetések. — A Világbank európai fiókjának vezetője megkérte őt, közvetítse összeköttetésüket hazájával. Ennek ellenében felajánlott kisebb országot, szigetet, világrészt, amit kíván. A holdbeli ember először nem értette meg, mit akar, azután azt kérdezte, hogy minnek az neki. Ő ugyan hallotta, hogy

itt lent vannak bizonyos birtok, tulajdon című tárgyak, illetve a tárgyak ilyen neveket kapnak, ha valami kiválasztott ember közelében tartózkodnak és azok rendelkeznek felettük, így értette meg nagy nehezen a földi nyelvekben lévő enyéim, tied, satöbbi szavakat, azonban ezeknek praktikus értelmét, hasznát, okosságát, célszerűségét nem tudta felfogni. Fényjelezte világosan a holdbeliek villogó nyelvén az egyik akadémia filológiai professzorának, micsoda gondja lehet mindenkinek és micsoda komplikált dolog lehet az, hogy ellenőrizni kell és nyilvántartani kell és fel kell ismerni, hogy minden egyes tárgy külön-külön kié.

Csendes ember volt, mosolygott, felhuzott szemöldökkel csóválta a fejét.

És így jöttek egymásután az érthetetlen és esodálatos dolgok, amiket hűvösen és udvariasan, kicsit nevéve háta mögött, itt-ottan a városokban tudomásul vettek. De egyik sem volt káros.

— Egész kedves bolond ez a holdbeli — mondták, sőt volt olyan, aki a vállát is megveregette.

Aztán megtörtént. Először kicsinyesen és gomyogva, eselédpletykaként mondták csak a szálloda pincérei, aztán mindjobban elterjedt, végül, tán az ötödik napon,

a „Központi Világfénykép” személni riporterte meg is kérdezte és az „igen” választ ki is kiáltotta. Kelősszáris elkedés, összes elnökök megkönyvődése, haj, haj, ilyen botrány, kiceavart lábú táncosnó zvéreant öltözékben elpirult, jaj istenem, majdnem viszonyt kezdtem vele. A minden sarkon megyn igénybevehető kis templomokban dörögve hirdették és intették az erbeeket:

— Vigyázzatok, jön a járvány, ime a holdbeli ember is, nem mosakszik, testvéreim, gondoljatok a halálra.

A megbotránkozás és csodálkozás hullámai mind szélesebben. Es ekkor összeültek a Cépészek és Mernőkök Főfeje, az Okosok Gyülekezetének elnöke, az Ügyvédur és három vagy négy ugyanagy meg és tanácskoztak, a kérdés világrendítő volt.

Az égitestek becsülete, nem visszacsúzni a chaoszba, a bolygók alárendeltségének megtartása, vigyázat uraim, mindent meg kell menteni. Nagyon sokat töprengtek, erre Ügyvédur felállt, nevesen és szerényen, lilom nagy angyalszárnyakkal, megcsókollak hon feledon, evikered kisse ferde. Felállt és mondta:

— Szeretem őt, meg akarom menteni, kötelesség hív, ki mint veti ágyát, különben is. A világegyensúly megtartásának kérdése vállalkon nyugszik. Tény, Holdbeli nem mosakszik Egyáltalában nem. Soha. Saját bevallása szerint. Felszólítjuk: vagy mosakszik, vagy nem, kényszeríteni fogjuk. A világegyetem reflektora rajtuk. Vigyázzon, mit teszünk kötelességünket kell teljesíteni. Fénylőgökei igaz utra terelni. En feláldozom magam és ha kell, erőszakkal is arra fogom ot kényszeríteni, hogy mosakodjék.

A választott bizottság, elén Ügyvéd urral, felkereste Holdbelt. A tényállás megállapított. Holdbeli egyszerűen felelt:

— Nem mosakszom és nem mosakodunk mi, neri különböző elemek vagyunk. A virágok, a fák, a levegőben élnek és nem szállnak soha a vízbe. Ami itt körülöttünk van, az elég nekünk, hogy tisztán tartson bennünket. Az forráson, az elodelem, az tengerem, Ti mások, mi így. Ha nektek a vízbe kell szállnotok, tegyétek. Mi nem tehetjük, mert harcba szállnánk egy ideem elemmel és a harcot nem akarom. Megszenmisülnek Ketté osztana. Halálam lenne. Aki mosakodni akar, mosakodjék, nektek vízbe kell szállnotok, feküdjétek bele, de mit akartok tőlem.

Ügyvéd ur súlyosan válaszolt, kifogásnak ez hitele mindezt követelése mellett megmaradt és egy titkos ülésen elhatározta, az Okosok Gyülekezetének Végrehajtó Bizottságával, hogy a holdból jörel kényszeríteni fogják, hogy megfürödjék. Utóvégre mindent el lehet tenni. Nem eszik, nem eszik. Nem ismeri a tulajdönt, nem ismeri a tulajdönt. Nem iszik, nem iszik. Fény a beszéde, mozdulatai kékek, sárgán vonaglik. De nem mosakszik! Ezt nem lehet tenni.

Tavaszi nap volt, április tizenhárom. Holdbóljött a mezőn feküdt, egy patak mellett. Az Okosok Gyülekezetének Végrehajtó Bizottsága, elől doktor Ügyvédur, ézi arc, megváltás, kötelességem teljesiten, iskolakonvvekben olvasható, uszította a kutyákat.

A Holdi felugrott, meglepve megnöve, zavaros szemek, karok kapkodók, fényjelzések köröskörül, mégis perc a patakban.

Az Okosok Gyülekezete ott állt és remülten és értetlenül nézte: sűrű, széteső gomolyog száll a patakból, fellelé elérle.

Ügyvédur tatott szájjal állt. Remegett. Frezte, hogy ez a buta ügy megjavíthatatlan esorbát ejtett Elnöki illetőségén.

Nádász József

## Dicsértessék

Végtelen sok szöglete van a valóságnak s mind-egyiken véresre horzsoljuk testünket. Lelkünk kiesett belőlünk mint a madárhulla s a kötelességtudás fanatizmusával így köszöntjük reggel a családtagokat: „Dicsértessék az anyag, mely a hidegben összehúzódik s a melegben kiterjed”. Azonban mit mondjunk este, ha nyüzögni kezdenek bennünk a fénybogarak s ujjaink között szétmállnak a legkeményebb csillagok?

nem tudok elaludni, egyedül fekszem s a hőmértővel szívemen szeretnék kiheveredni a napra

tavaszfeladás volt tegnap s a kedvesem kiabrándult belőlem mert tudócsúcsurutos vagyok

ablakom alatt ólomtalpakon cammognak az emberek, szaladni akarnak s nem tudják eldobni szétfaragott kezeiket

az első napszálakat lefujom a fényeremről, elhaladok a madarak sorfala előtt és okvetlenül megkeresem a rügyhasadás törvényét

dicsértessék az anyag és a kedvesem

sietnem kell hogy elébe kerülhessek az országúton a fák egyhangú menetének

## Fényrokonunk

Barátunk egyedül a levegő meg a víz s a kiégett fénytekeresben megsimogatjuk elporladt rokonunkat

ő volt a füvecské s a lilimpityerges, sorainkban üldögélt és hangtalanul sziporkázott mint a szélcepp

villanyáralagok mozogtak a likarsaiban s ha esteledik

kegyelettel mondjuk: te vagy az összetört pálcás s a szabályos ezüsthásáb is megfeketedett azóta

átflyuggatott mozdulatok fekszenek a vágyaink pitvarában

a nagy tükörroncs meg az örökkévaló páfrány lebeg előttünk

nyomtalanul elvándorolt mint a hangpehely és sohasem

jön vissza hogy szétossa köztünk a sötét és a kenyeret

talán a Golf-áramlaton is átvonul papirlepkéivel gyolcsanyánk nyalabold magadhoz elszenesedett fiadat

sötét van és viharrétegek surlódnak jaj a mezteleneknek

akik elkekeredett növényevők hogy letörülhessék bűneiket

Reiser Róbert

## Atmoszféra

Marie Lévinson-nak

1.

A levegő üvegburka alatt élünk, ő alakít minket, mint halakat a víz. A levegőt mindnyájan beszívjuk, ez az egyetlen megmaradt közös tó, hol szavaink fürödnek. Lelkünk fúdiklik benne. A szenvedők jajai bemocsoklik a levegőt. A káromkodás főlzáil, mint a füst, korom lesz belőle szemünkbe hull. Sirsz. Gesztusaink, mint megriadt légesavarok kékre zavarják a levegőt. Nem látni most már keresztül rajta. Azt mondják mögötte terül el az ég.

2.

Az eső egyre zuhog, de soha sem mossa tisztára a levegőt, mert mi belelélegzünk folyton. Éjjel azonban, mikor legalább nem beszél az ember, leülepszik a szenny, arcainkra fagy — álom — s a fák tejüket gyakran már a csillagokba mártják.

Vannak szüzek, kik az ég sugarában állnak tisztán, s a hold homályos üvegen keresztül szemükbe átragyog a fény. Így ha csukott a szemed, azt hiszem, kinyitásakor biztosan galamb repülne ki belőle, mutatónyilként a napforrás felé.

3.

Napjaim a dél tengelye körül, mint ólomkorongok forognak. Tengelybe szórt homok — a szenvedés és a várakozás órái — lassítják a forgást.

Este mellettem fekszel, mint egy moszat, s vágyaink szomorúságból fakadt buboréka főlzáil a tóból, szintén a csillagok felé...

Ez a tíka istennek, gyötörtetésünknek, szerelmemnek és a fogantatásnak.

Illés Gyula

SUGARAK és ásványok között  
kiáltások liliomaival  
esték mezőjében.

Vágyban és távolságban örökké  
latalak a szintelenségben megszólalnak  
hidegből vagyunk és énekelünk mondják  
lányok elhagynak és elvesznek a nevetésben  
mért és irány nélkül frissek a csengők  
tavaszhoz hasonlítanak és tisztaságot zengenek.  
Lehet hogy késlelni járok mint mondta egyszer  
valaki de

én látom a világosság életét nőni  
és az országutak csendje is muzsika  
szálljunk le a mélységbe bontsuk ki a színeket  
kristályt csiszolunk és erőben élünk rendület-  
lenül

Fehér gerendák hevernek mezőkön  
számtalanok a festvéreim s én hajnaloknak ne-  
vezem őket.  
Nagy kapuk vannak az életben fából és kenyér-  
ből  
idővel bizonyosan hő és fénné változunk.  
A nap sárga homokból van és acélátiókon  
mozog.

HIDEG szikrázik az uccákon  
fehérek vagyunk

és elrepülnek mint a karacsányok.  
Ahitatosak a hőmezők és a hang megkondul az  
üvegben.

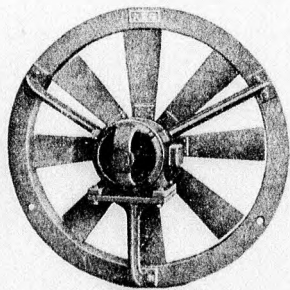
Csak a szív mozdulatlan s a kristályok alatt  
forrók a virágok.

Nem lehetek nyugalmasabb a mélységnél és nem  
lehetek lenségesebb az oszthatatlanságnál  
távolságokban fényben jár a lélek.  
vágymim felették egyszerű életemet üres folyosó-  
ban barangolok és maradék nélkül felgyújtottam  
reményeimemet.

Napok összeforrtak a téli tisztasággal s már  
csak néha lehet a holdat látni.

Messzeségekről gondolkozom.  
Az órák kíméletlenek és tüzzel élnek a csendben  
a szomorúság nem csal és ólomhangon zokog.

Tamás Aladár



A. B. G. Ventilator

## Fragmentum

A sokszínű estek ma az örömeink.

Addig benyitottam minden ajtón.  
S nyitaskor minden ajtó igaz.  
A kilyes és a kezem igazsága.  
Ma minden kapu bennünk van.  
Ahova akarunk benyitunk.  
Minden szobában én varlok.  
Minden szobában megyek hozzád.  
Mehetsz akihez akarsz.

Kezek.  
Vandorok.  
A kézfogások vandorlása.  
Én továbbnyújtom a kezeim, kezeid adtam, újra.  
S az egyik kéz mindennel gazdag.  
Önmagával.  
A másikkal.  
A kézfogással.  
És mind a kettő.

Egyetlen élet; száz alak.  
Igazság; ezer nyilvánulás.  
Emberség; tizezer arc.  
Az egész számtalan részletei.  
A részlet egyesül a részletekkel.  
Az egy föloldódik az egészben.  
Százézer arc közös tudata épül.  
Százézer rész egybecseng.  
A végző tudat kíválik.  
Fölépül.  
Visszakeresi születését a részletekben.  
Mind ő maga.  
Számtalan rész között az újraszületett rész  
azonos az egészszel.  
Ahogy fölépült az egészben, fölépítette magában  
az egészet.  
A világ kulminációs pontja.

Tiszta reggelek köből és szélből.

Mindig messzebbre lépünk.  
A megjáró utak lépéseinkben ujak.  
Már csak az anyagi távolságok vannak hátra.  
A határtalanból figyeljük mit teszünk az anyag-  
világban.  
Itt is, ott is, vagyunk.  
S a kezeink, a szájunk.  
A kézfogás.  
Az anyagvilág fölszall a határtalanig.

Minden percben megérkezünk magunkba.

Pán Imre

SZOMORKODÁS megunta városainkat  
egyedül maradtak palmafáink a gazellakkal  
akarsak a költők szárnyaszegetten törtéti  
hangját a sivatag  
kiapadt szerelméért egy sánta verkli fonja be  
vallamat  
aludj aludj fiacskám  
nótáinkat legyaluljuk reggeienként  
este fölszallunk a ruhafogásokra  
álmunkban már sétál egy kolibrimadár  
és bölcsőről mesél  
szárnyakon el a csoda  
fehér üveg piros üveg  
piros kötenyben forog a hold  
ő egyszerű pillangó  
s nagy hatzszakjából ígéreket bontogat élénk.

PIPACSOKAT beszél a hó  
s amióta a felénk kanyargó utakat elvesztettük  
végre nekirugaszkodunk a lépcsőnek  
szentképek léperegnek előttünk  
és elővadt haztetőkön méregetjük hajszalainkat  
maholnap kapuféllak alatt ebred föl a tavasz  
fekete csillagokon madarait tancolatja  
őreg asszonyok ezüsthürokat pengetnek  
idő múltán lassan számoljuk elhullott  
csókjainkat  
nekem is neked is  
kigyúl a gyertya  
világosság öleiben fészkeket csinálunk  
pintyökek hárlákat sügnak  
tükörlapon vidám nótá  
emberarc.

REGGEL fák alól kihullnak az álmok és az  
üvegcserepek  
költők felhők árnyekából szedegetik a búza-  
szemeket  
és nyelvük alá ültetik  
mellettünk vasrudak nőnek fölfelé  
tudjuk mi az élet alapja  
de elválaszthatatlanok bennünk a kockák és  
vizesések  
báránkákat legeltetünk csengőket faragunk  
láttuk az erdő patyolatruháját  
de mégis vak koldusok vagyunk vak koldusok  
vagyunk  
és elfogytak körülöttünk az utcasarkok  
beszélünk könyvekről házakról gépekről  
az időt ássuk  
s ahogyan egy ember mondta  
fogaink között hordozzuk a hajnalt.



A TAVASZ már ülteti ártatlan egereit  
 árnyéktalanul jóságosak a fák  
 tüzből napok fonódnak  
 ma hintába kapaszkodik a föld és liliomok or-  
 szágába uszik velünk

bánatok gyemántküllőit kiemeljük magunkból  
 füleink alatt orgonákat szeretnénk hordozni  
 csak a csillagok számlálják gondolatainkat

eltevedt muzsikuskok permetezik az időt  
 mi köművesek  
 vagy gépészek vagyunk  
 vagy pasztorok.

Vajda Sándor

NAGY fekete éjszakák siratják elveszett állat-  
 jaikat

amelyek bemenekültek a tüzek selymeibe  
 és anyáik után örülnek  
 vállas emberek mellett  
 akiknek karjaiban fölmerülnek a tornyok képei  
 és hátukon élnek a rengeteg erdő fái  
 minden jóság a hatalmas dolgozóé  
 szemével fölperzseli a háztömböket  
 és emeletes hadihajóval fölfedezi az új szent-  
 földeket

és uccákat szánt rajta  
 a vakoknak szabad utakat enged  
 és elvezeti őket a kosárfonó műhelyekbe  
 ahol alázatossággal köszöntik a vakokat  
 és elveszik tőlük a gyékenyszalakat  
 leültetik őket a kályha elé  
 és fázó bánatukat  
 meleg teával melegítik  
 erős dolgozóké a fejse

VILAGJARÓ mezők fehérjén kicsengnek a  
 születő növények  
 és penészes pincékbe dugják kíváncsi füleiket  
 a falakon kirajzolódnak az elképzelt javak  
 szegényemberek álmai igazgyöngyökké  
 kristályosodnak

és  
 föl  
 a mélységekből  
 föl  
 a földre föl a földről  
 és a távoli kapukból utakra fektetett lajtorján  
 keménymarku dolgos emberek  
 mindegyik nyakában hordja az igazság gyöngy-  
 szeméit  
 kezeiket gyermekek apró ujjai fogják át  
 otthon  
 a kályha mellett  
 asszony tördeli kezeit az életért  
 mennek az erők  
 lépteikkel fölkeltek az elaludt hegyeket

Kristóf Károly

## Szempontok

A konstruktívizmus új világerzés lehetősége.  
 Fölfépése óta a legkülönbözőbb témák középpontja.  
 Némelyek technikai dilettantizmusnak, építészeti formajátéknak  
 tartják.

Szerintünk, ami a konstruktívizmust az építészethez köti, az az  
 építési akarás szelleme.

Mint új forma (bizonyos irányú világerzés jellegével áthatott  
 ismeretével, azaz stílus) az építészetben is, mint egyáltalán  
 egész környezetünkben kell, hogy kifejezésre jusson. De semmi-  
 esetre sem az építészeti praktikus feladataival azonos mér-  
 nököltetés.

Építési akarás, szelleme, azaz a rendszer szükségessége.

A konstruktívizmus a semmihez sem hasonló formát, az önmaga  
 erejéből alkotott új formát (saját tartalmát) az egyes ember  
 kollektív életét akarja adni, mert csakis önmaga életét, önmaga  
 igazságát tudja, mint mindenre vonatkozó igazat elképzelni;  
 ezéi kollektív. Tudjuk; nincs abszolút igazság, nincs abszolút  
 szép, jó, vagy rossz, szóval nincsenek „törvények” mert a tör-  
 vényeket az ember alkotta magának arculatához megfelelően. Volt-  
 nak idők, mikor az ember passzív, tehát nem törvényhozó volt  
 (mint ahogy az emberiség tagadhatatlanul legnagyobb része  
 mindig, és ma is a törvényhozóknak kellett hogy alárendelje  
 magát, éppen passzív voltánál fogva) ilyenkor istent emelt maga  
 fölé, vagy „más” egyetlen igaznak, kezdetül fogva álló „igaz-  
 nak” lett szolgája.

A kérdés az, elismerjük-e a művészetnek, mint tisztultabb, gaz-  
 dagabb életlehetőségnek, az életre kiható és irányító erőnek, lét-  
 jogosultságát?

Vagyis kizárjuk lehetőségét annak, hogy a művészet, mint  
 alkotó, cselekvésre kényszerítő erő, létjogosult.

A művészet „fölsőlegességét” csakis egy teljesen beérkezett, meg-  
 változott életben, azaz, lehetetlen állapotban tudom elképzelni.

Hogy hogyan jut a konstruktívista formában (stílusban) a kon-  
 struktívista szellem kifejezésre? Hogy egyáltalán hogyan nyilván-  
 válnihat egy világerzés, egy emberi megalkotottság a konstruktív-  
 ista „geometrikus” formában?

Erre kérnek tőlünk feleletet az „ókosok” és a „kollektív” csak  
 pártberek.

Le kell szögeznünk. Mi tulajdonképpen a forma?  
 Amit mi forma alatt értünk, az éppúgy áll az optikai for-  
 mára, mint a hang-formára és gondolat-formára.

Forma a Szellem megnyilvánulási alakja.

A forma öncsen tőlünk függetlenül megadva, az egyes embernek  
 azt minden esetben újból kell fölfedeznie, mint ahogyan az élet  
 sincs meg, mint megadott norma, hanem az egyes ember újból  
 és újból kell, hogy magának fölépítse. Mert ha ez nem így lenne,  
 rég megtelet volna az ember a kérdésre:

Mi az élet? Miért élünk?  
 Mégis vannak számtalan ismereteink (szavak, nevek, optikai for-  
 mák stb. stb.) melyek többé kevésbé mindenkinek ugyanazt  
 jelentik.

A beünkölt övező formák (jelenségek) művészi munkában való  
 visszaadása az embernek nem adna többet, csupán egyszerűen  
 leszögeznék „ez van” (így látom azt ami van).

A konstruktívizmus érzi magában az erőt a „törvényhozás”-ra.  
 Művészi munka az elemek összerendezéséből, egymáshoz való  
 viszonyuk eredményéből áll.

Elemek viszonya = Forma.

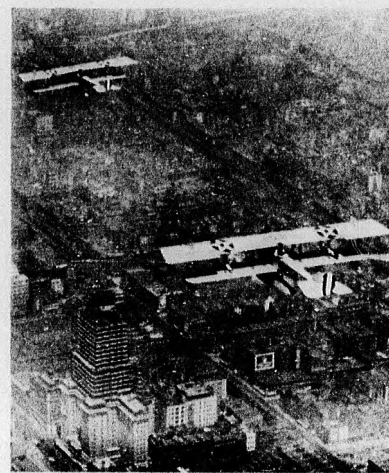
Az optikai elem és a zenei elem absztraktsága mellett, a legmeg-  
 köthetőbb a gondolat-elem = a szó.

Mégis, hogyan lenne lehetséges, hogy a vers vagy más írásmunka  
 művészet, és kétségtelenül intenzíven hat, bírha az, olyan  
 elemekből (szavakból) áll, melyek általunk ismert érzésekre,  
 tárgyakra, kiterjedésre, tulajdonságokra, színekre, stb. stb.-re  
 vonatkoznak, melyeket „ismerünk”.

Tehát ezen elemek egymásmellette rendezése által született meg  
 a forma, azaz lehetőség (valóság) = Művészi munka.

Vers írásmű = gondolat-elemek viszonya, azaz szellem = Forma.  
 Az optikai és zenei elem egyáltalán nem „realizálható” nem ol-  
 tóztatható egy már valami „meglévőre” (mint ahogyan esztétáink  
 szeretnek azt magyarázni).

Mert azért, hogy egy optikai elemről „megállapítjuk” hogy egy  
 egyeses félkör stb. vagy egy zenei elemről hogy „X hang Y dur”  
 ezzel magáról az elemről meg sem mondtunk.



New-Yorki repülő-örseg

De az „ókosok” csak azt tudják megérteni, amit egy általuk ismert  
 „tapasztalt realitás”-ba tudnak öltöztetni, s ezáltal eleve kizár-  
 ják a lehetőséget hogy egyáltalán művészetről szó lehessen. Mert  
 a művészetet nem közvetve lehet „megérteni”, hanem a valami  
 máséhoz összehasonlítani akarás nélkül közvetlenül csak föl-  
 érezni lehet.

Az optikai forma (beleértve a színt is) a zenei forma,  
 a gondolat forma époly „realitás” mint bármely érzéseink-  
 kel tapasztalható dolog.

A konstruktívista mű ezekkel az elemekkel operál. Önmaga erejé-  
 ből egészen új formát, valóságot alkot. Nem valami mást akar  
 jelenteni, sejtetni, hanem az önmaga életét, kollektív életét föl-  
 építeni törekvő világerzést demonstrálja. A rendszer talán maguk-  
 ban a konstruktívistákban is ma meg halvány körvonalakban,  
 vagy mint erre való törekvésben (mely az előbbivel értékben  
 egyenlő) van csak jelen.

A konstruktívizmus a rendszer akarása = megépítettség.

Ennek fölismérésére, vagy e fölismérés előmozdítására semmi  
 „útbagazítást”, „magyarázást” nem adhatunk, mint minden korok  
 művészi alkotásához, úgy a konstruktívista mű fölértéséhez is,  
 erre determinálnak kell lenni.

A konstruktívista mű jelzőállomása, egy fölépített világrendszer  
 megrogzítása.

Rendszer, mert az élet összes megnyilvánulásával szemben, egy-  
 szemszöghelyi állásfoglalás.

A konstruktívizmus nem művészeteti formaprobléma.  
 A konstruktívizmus maga az élet.

Az élet „célja”; az emberben lévő lehetőségek memmel teljesebb  
 kiélése.

A konstruktívizmus „célja”; az (egyes) emberben rejlő értékek  
 (lehetőségek) kitermelése, az új fölértett törvények (formák)  
 demonstrálása.

A szellem (forma)-megépítettség, vagyis magunkat fölépíteni,  
 lehetőségeinket kiadni akaró „építési akarás”.

Amit ezen kívül „cél”-nak neveznénk, azok legfőképpen az ismert  
 frázisai lennének, minden eddigi „izmust”-ok „világmegváltó cél-  
 jáink”. Abban a pillanatban, mikor megtudnánk mondani (frá-  
 zisulani) mi a konstruktívizmus célja, egyenlő lenne azzal, hogy  
 fölismertük életünk „célját” s ebben a pillanatban meg szűnne  
 az élet. Egyetlen tudott célunk önmagunknak, lehetőleg, maradék-  
 nélküli kiélése. Önmagunk, vagyis a rendszer fölépítése.

S így kell hogy e rendszer életünk minden megnyilvánulásában  
 kifejezésre jusson, különben a konstruktívizmus is, csak feleletlen  
 játék, vagy „művészi” úgy lenne, melynek az élethez csak vajmi  
 kevés köze van.

Glauber Henrik

## A táncművészetről

Néhány rövid-cikkben megkíséreltem már rámutatni azokra a mélyenlévő okokra, melyek akadályai a táncművészet meg születésének. Megszereztém magyarázatot is, miért nem művészet a mai tánc — hogyan lehet azonban azza.

A zene minden korban, kihatótt az emberi mozgásra, mert minden emberben remegyökeresedik a természetis erő, hogy tagjai a zene ritmusa szerint mozogjanak. Minden népies megvanak a maga táncjai. Ezek az ileto nép erejét, örömet, elégtelenséget jelezik ki. Mindig voltak olyan előadók, kik különösen szépen mozogtak, később olyanok is, kik ugyiszólyán hivatásszerűen szenteltek magukat az ily tánc kultuszának, mely az ember ritmikus mozgás utáni vágyának megfelelt.

Ma, a testkultusz korában azt az örömet, hogy az ember a zene ritmusának átengedje magát, általában és erősen ápolják; párhuzamosan halad ez a test tornatechnikai képzésével, úgy, hogy az utóbbi 10-15 évben ez az iskolázás nagyon szép eredményeket ért el. Ilyen szép lányesetek láthatunk ilyen módon táncolni. Iskolázott megértést találunk náluk a vonalak, mozgások és általában formázottabb testet, mint más halandóknál. — Igen, ők látszanak hagyományaitjukat és megismerhetik, hogy táncuknak ugyiszólyán egyéni jellegét adjanak. Ezzel oly terület nyílt meg, melyen mindenki talált lehetőséget, kiknek szabályos teste volt és aki egészséges örömmel engedte magát a zenei.

Természetesen egész tömegbe a mozgáséletünk kísérletezett így. Mindenki a maga temperamentuma, műveltsége és zenei szerinti többszörösebe szép táncot közvetített; ezek a táncosok azok, kik ma színház vagy tanteremteremben rendezik táncelőadásait.

Röviden összefoglalva: A mai tánc még nem több, mint a természetis emberi örömezés ápolásának szép eredménye, az örömezés, hogy tagjai egy kívülről jövő ritmusnak átengedje.

Ez önmagában szép, jó és erőtlen maradhatna, ha ezek a táncok tudatosan eszleltetnénk és nem kiállnánk ki táncukat „aj önálló művészetnek” — „táncművészetnek”.

A táncművészet egészen más valami: látni fogjuk, hogyan keletkezik egy alkotó, önmagában életékes munka és látni fogjuk, hogy születésének folyamata lényegesen különböző mindazon táncoktól, melyek a föltnevezett módon keletkeztek és amelyek vagy a népzene zenéjébe, fel, vagy amelyek könnyű zene kísér. Senki sem akarta azonban az ilyen táncok felett megkínálni a hallgatókat. Ezeknek a táncoknak is megvan a maguk létjogosultsága és egyáltalán nem zavarták a táncművészet keletkezését.

A lélek és a test, melyen keresztül a lélek önmagát kifejezi, ez a kettő és számú más a szülője egy oly táncnak mely, mint egy önmagában zárt egész akár élni és így minden más alkotással egyenjogú, akár lenni.

A táncolt egy eszme ragadja meg és egész lénye feloldódik abban az érzésben, ami táncát megkelekesíti és karakterizálja. Ezáltal abba az intuícióval feltételezett, természetis állapotba kerül, melyben a mozgulatok ugyiszólyán maguktól keletkeznek. A test minden egyes részében annak a benső érzésirannak mechanikus eszközevé válik, mely kifejezés utáni törekvésben egyetlen kifejezési eszközeinek a testet látja. A mozgulat kiszélesedik, vagy szűkül, sűrűsödik vagy finom ritmusokban uszik, fellengöl vagy elhal; hajtorogója egy benső, egyen, az alkotásban magában gyökeresedő valami.

Mim minden más művészetben, az intuíció leterzett művelti is ki kell dolgozni. A táncos ellenőrizi mozgulatait, melyeket csak a tükor segíthet elő, formálja és állandósítja táncát, mely függetlenül minden más művészetől önmaga előtt él.

Dacára, hogy ez a tánc teljesen szabad minden fajta zentől, felvehetjük a kérdést: vajon nem kellene-ebbé egy a táncot, mint a közönség részére, ha a táncot hozzáillő zene kíséri?

A felelet nem nehéz: ha a táncolt szükségét érzi a kísérőzene, azért hogy ezzel táncra hatást emelje, vagy hogy segítségével „jobban tudjon táncolni”, úgy ő maga fog a zene után nyulni. Vannak azonban táncok, melyek olyan erős érzés-koncentrációt követelnek a táncostól, hogy minden hang, mely tudatába ér, megzavarja. A benső fejlődés annyira igénybe veszi, hogy semmi erő nem fordíthat arra, hogy külső befolyásoknak átengedje magát.

Semmiestre sem lehet tekintet arra, hogy ritmikus testmozgulatok kísérőjeül a közönség zenét akar hallani. Kitejezteteljes táncoknál a publikum hamar megszokja, hogy a táncok mellett zene ne legyen hallható.

Az ilyen benső eredetű táncokkal egy fejlődés- és önállóan életképes művészet keletkezik: a táncművészet, mely új s ma még felháthaatlan perspektívájú munkaterületet nyit meg előttünk.

Claire Baurhoff

## Individualis és szociális pedagógia

Az élet értelme és célja maga az élet, lennmaradás, megvédése, folytatása és továbbfejlesztése lehető kedvező feltételek alatt. Nincs élő lény, amely önként akarja önkéntre, mindegyik gyökérik megállni a helyén. E célból eszközöket és szerzőket talál fel, reménytelenül létezik, berendezkedik és biztosítékat, kapcsolatakat és szervezeteiket alkot.

Az ember feltalálta az antihülyi nyelvet, mint a közlés, tanítás és szociális kapcsolás eszközeit, ennek segítségével az élet értelmét és célját megfogalmazta, mely előrelátó gondolkodásnak lett instrumentumává s így tapasztalatok, készségek, ismeretek és berendezések tömegére lett szert, melyek mint tudomány műveltséget, szellemi kultúrát hatarozott meg. Ezen kapcsolatban az élet feltételeit a népköltészetben a nem párosodást házassággá, a hordát állammá, a természet fölötti uralomban létesítő-lepésre előrelátó, az életviszonyokhoz nagy sorát sokszori keletkezési alakban morállá, vallássá, művészeté, törvényhozássá, politikává stb. formálta. Működésében a létbiztosítás szerszámait az életgondoskodás eszközeit, a létért való harc leggyereit szerzte meg magának.

De az ember nemcsak önmagát, hanem a fajtát is lennmaradásra és biztosítá. Ebben segítségére volt a szaporodás. És mindezen minden fölött generáció az utána következőt az életért és létbiztosítás — a kultúra — legyereivel közelebb, jutott el az emberiség a neveléshez.

Az emberiség fejlődésének fázisát a generációk szakadályán egymásra következők alkotja, mely generációk mindegyike nem csak örököse és kezelője, hanem továbbfejlesztője is kell, hogy legyen a kultúrának. A jövőbeni közösségek mindig az ifjúságban gyökereznek. Ennek a megfogalmazásához való komolyságon és energián, az átvett dolgok megőrzésének szívesen kívül mindenekelőtt alkotó ereje van szükség, hogy tovább és magasabbra építhessen. Az ifjúságnak, mely korának kultúrájában gyökerezik, tal kell ezt a gondoskodás és létbiztosítás egész rendszerét állandóan tökéletesítenie. Erre érte, kérsse, alkalmas és késze tanul — ez a nevelés feladata. Ezen feladatának teljesítésében válik a nevelés Nietzsche szava szerint „másként megnevelés”.

A nevelési műtartalma, formája és célja mindenkor szociális szerkezetből és ideológiai feltételből komplexumból adódik, melyek — a materialista történelemfilozófia szerint — a mindenkori ökonómiaiból magyarázhatóak.

Minden nevelés szociál-ökonomikusan kötött. A nevelési ideál nem spekulatív farradókament eredményeként, talán filozófia, etikai vagy esztétikai posztulátumok keletkezik; ep úgy változik, mint ezek, csak egy bizonyos időre illő és végző értelemben reális gazdasági tendenciákkal fejez ki, melyek az emberiség életalkotására, szociális, jogi, kulturális, politikai, röviden ideológiai tekintetben irányomják belvüket.

A görögök meztelen ifjú vívója is — mint nevelési ideál — nem egy nagy örökös eszmenek a megtestesítése, mint ahogy a burzsoázia iskolás-hivatásos neozomója állítja, hanem egy nagyon kemény és komoly eleparancsnak a kifejezése: ha a kiscsny görög uralkodó kaszt a legzavartabb és rabzavartak nagy tulajdonságai szemben eredményesen biztosítani akarta magát, minden egyes tagjai derek katonává kellett nevelnie. A halálbüntetés ferde alant — mondja Taine — az belőlvált kellett egy spártaius fölérté, mivel a spártai gyalogos katona volt és test test ellen kellett harcolnia, a legújabb nevelés az volt, amely a leggyorsabb és legellenállóbb vívót csinálta belőle. A közepkor egyházi uralmából született keresztény nevelési ideálnak — Isten képmása — a súlypontja sem relik magas etikai tartalmában, hanem inkább abban a nagyon praktikus jelentőségében, melyet ama idő hatalmasára nézve bír, t. i.: a nagy szegénységben és köztönségben élő néplétszámot nyomorosságot kibekütni s a nemesség és az egyház számára engedelmessé alvatolni sorban tartani.

A gazdasági viszonyok változásával és a szociális feltételek átalakulásával változik a létbiztosítás követelménye is, ennek megfelelően változik a vallási képzetárral, az erkölcsi kódex, a művészi eszme, a pedagógiai posztulátum. Minden időnek megvan a maga sajátos életaralma, sajátos kifejezési formája minden történeti tehát sajátos nevelési módja is, mely pontosan megfelel annak szükségletének és szociális követelményének.

A polgári társadalom ideológiája az individualizmuson épül fel. Ez megfelel a magántulajdon jogkijának, mely anagyi bizánsi képezi és az egyes gazdaságban s a monogám családban találja meg szemléltető szociális manifestációját. A közönség, mint az individualista tulajdon és életfeltételek igazolása, kezdeti logika — miután korai periódusának kint-

munista kísérlete meghusított — nagy nyomattal hangszólta az individuuum személyi jogait és köteleit, a megismerés-sített emberszeretetet a Nyugat érvényesítésével meghonosította és ezzel az okor politikai közönség-felfogásával szemben tudatos ellenfelet: az individualizmust emelte teológijával paizsra. A reformáció harcaiban egészen új, addig a legsúlyosabban elnyomott renak és rétegek individualitása és személyi öntudata törökedi gazdasági és jogközeli érvényesítésre. A hűbérres elvált hűbérurától, a jobbágy a földirtókostól, az iparos a céltől, az elszegényezett paraszt a rögölr. Mindenütt önállóóság nőnek föl, és Luther a keresztény ember szabadságáról tri. Az individualizmus föltámadását anelpebe és a gyors léptekkel előresiető kapitalista fejlődés menetében alakult tovább. Minél láthatóbban domborodott ki a gazdasági életben az individualista elv, annál tisztábban kristályosodott ki az irrodalomban, tudományban és filozófiában. Azt az individualista megismerést, hogy az ember nem most a kultúrának olyan fókán áll, melyről az individuuum műveltségével leoldulhat magasabbra — a pedagógia nyelvére Zeller szavával lehet a legáltalánosabban lefordítani: „Az egyesnek előbb önmagában kell értéket kapnia és csak aztán szabad a társadalomhoz viszonyítva szemlélni.” A polgári nevelési ideál tehát ebben az alapjában merült ki: Az ember tökéletesítése az emberben magától az emberért. Az ember mint individuuum ragadja meg és mint a nevelési mű tárgyat elszegényez kezelek.

Azokban minél inkább bizonyosodott be a kapitalista fejlődés folyamán az individuuumnak „önmagában” való nemessége s egyidejűleg jelentősége is, mellyel mint a munkaközösség és a szociális község tagja bír, minél inkább teremte meg a kapitalizmus saját fejlődési menetében a szocialista tendenciák föltámadásának feltételeit és szervezte meg a nagypiar föltáradású erejeit az osztályharcot, amik inkább hatványult el az individualista-liberális emberideál filozófia és pedagógiai eszpadéka — s a szociális pedagógia jelentkezett új követelésekkel és célokkal.

Mi az egyes ember? — ezt a kérdést sokan felvetették. Semmi, üres fogalom, gondolati konstrukció. Natorp, a szociálpedagógiai eszme tudományos formulazója, a fizikus atomfizikához hasonló absztrakciónak monaja és leghatározottabban elveti az önmagában való individuuum pedagógiai elkülönülését. „Örök kérdés, hogy az ember különálló, individualis életnek minden érvényében, egy szemléltet, mint fizikailag, az összesség élete léte.” Az ember közösségi lény, „társadalmiasított ember”, mint ahogy Marx mondani. Csak az emberi közösségben jut embervoltának tudatára. Csak a társadalmi kapcsolatban és kölcsönös érintkezésben erik meg az ereje, alakul ki belső élete, jut el az embernek az észreveszéshez és képzéshez. Ezzel kell a nevelésnek az életnek a közösségben való feltételezését kiindulnia, ennek a feltételezésnek a következményeit lépésről lépésre figyelnie bevennie és hagyni, hogy az ember mindig mint szociális lény érvényesüljön. Nem szabad, hogy csupán az egyesnek a másik közösséghez való viszonyáról legyen szó, hanem a konstruált emberi közösséghez való viszonyáról, ennek a közösségnek sokféle formájában a családól kezdve a közösség, az állam és az emberiség.” Ahelyett, hogy elkülönült individuuumokat neveljenek az erők szabad versenyére, egy embertársat kell teremni, mely teljesen tudatában van az emberi közösségben belül befoglalt helyének és maradéktalanul alkalmazkodik azokhoz a követelményekhez, melyek ebből származnak. „Az egyes szociális közösségnek megismerése lesz tehát minden képzés és nevelés alapja, mert az individuuum csak ezen keresztül találja meg belső szabadságát és érti meg saját életét és törekvést. A szociális organizmus igazán emberi közösséggé csak a nevelés útján lesz, amely az egyes megismerteti életének szociális természetével, szociális közösségével és függésével. Az emberképzés alapja a szocializmus: az ember és a társadalom életösszefüggésének elismerése.” (Kalshoff)

Nem véletlen, hogy a szociálpedagógia, mint a nevelési praxis és nevelésindomágy követelésének lelemülése abba az időbe esik, melyet sokkal erősebben, mint valaha tört el az egyes-ételek és a tömegakarát a tökéletlenség és a bérunka közötti világtörténelmi küzdelem. Korábbi évszázadok összes nagy gondolkodói és pedagógusait — Plato, Comenius, Goethe, Pestalozzi, Owen, Marx — erős szociális érzék vagy az élet feltételeibe és összefüggéseibe való mély bepillantás vezette el szociálpedagógiai követelésekhez vagy utópiaikhoz. De megvalósításukhoz még nem voltak ebből az anyagi, az ökonómiaiban és a szociális szerkezetben reillő előfeltételek, vagy még nem voltak elégségesek, hogy érvényesülhessenek.

Ezek az előfeltételek elsősorban a kapitalista ipariból és a nép uralmából adódnak. „Az ipar nagy demokráciai hatalom” — mondja Blonszki — mert megszünteti a munkásnak egy pontosan meghatározott speciális munkához való állandó költészetét; a gyár állandós melete nem a munkástól, hanem a géptől függ. De a gépet az ember aránylag gyorsan ismeri meg. Epen ennek folytán küszöböl ki a géppár a költött

mokamegosztás szükségességét, ezzel együtt kuszából ki a gazdasági és ennek következményeként a szociális hierarchiát is. A gép egyenlőséget visz a munka és a kultúra területére." A következő képzés a szociális nevelés.

De a polgári kapitalista társadalom nem akar egyenlőséget. Az osztálykülönülést lenni akarja tartani: dolgozók és élvezők, gazdagok és szegények, műveltek és műveletlenek. Abban a törekvésében, hogy álláspontját ideológiailag is igazolja, görögösen tagaszkodik a dualizmus régi skolasztikus gondolkodási módszeréhez: szellemi és anyag – fej- és kézimunkás – vállalkozó és proletár. Szellemi munka a magasabb osztály előjoga és ismertető jele, a kézimunka lealacsonyít és a „munkás” dolga. Ez a gondolkodási mód szükségszerűen beletörköl egyrészt egy olyan nevelés követelésébe, mely kevés kiválasztott, az uralkodó osztály számára való, másrészt pedig a sok átlagember, a tömeg

a legizott proletariátus számára való nevelés. Fazzel a burzsoázia ideológiailag mindig újból és újból menti meg szocialis folenyet a proletarosztály fölött és sikeresen hárit el minden olyan kísérletet, mely az iskolára a szocialis nevelés jellegét akarja rányomni.

A burzsoázia összes véd- és biztosítóeszközeit között a dualista gondolkodási módszer praktikus-pedagógiai kihatása a hagyományos nevelésre egyike a legfontosabbaknak és legmegbízhatóbbaknak, s fontosabb és megbízhatóbb a katonaságnál és a rendőrségnél. Ez a módszer a proletariátus dolgozó kezén kívül még a gondolkodó agyvelőket is kiszolgáltatja a burzsoázia érdekének. Amíg a tömegek abban a beléjüknevelt tévhitben élnek, hogy főnök és munkás, tiszt és katona, hivatalnok és közönség, vezér és párttag szükséges, egymástól elválaszthatatlan kategóriák, melyek egymást organikusán feltételezik és a társadalom

fennállását biztosítják, addig a burzsoázia nyereszkesése és előjogai ellen a tömegből nem merülhet föl komoly veszedelem. Addig a hagyományos nevelés sem fog megrázkódnai, úgy hogy egészében kérdésessé válnék, és a reformkísérletek mind csak üres fáradozások maradnak.

A kapitalista burzsoáziának meg van a nevelése, melyre szüksége van s mely érdekeinek megfelel, ezt meg is fogja tartani, amíg csak lenni fog állani.

Csak a gazdasági individualizmus fölvaltásával és az osztályuralom szétroresével lesz majd vége a szellemi individualizmusnak és osztálykultúrának is; a szocializmus korában a szocialis pedagógia fogja átvenni az embernevelés feladatát, hogy azokkal az eszközökkel, melyek az új feltételeknek majd megfeleljenek, megteremtse azokat a nevelési produktumokat, melyekre a szocialista korszaknak szüksége lesz.

Otto Rühle

MEGJELENT

a MA második antológiája

Déry Tibor, Glauber Henrik,  
Kassák Lajos, Nádass József,  
Reiter Róbert, Tamás Aladár

VERSEIVEL

Megrendelhető a MA kiadóhivatalában

KASSÁK LAJOS

ÁLLÁSPONT

(Politika és művészet)

CIMÜ BROSURÁJA

ÉP MOST JELENT MEG

Megrendelhető a MA kiadóhivatalában

**MA**

internacionális aktivista művészeti folyóirat ■ Szerkeszti: Kassák Lajos  
■ Felelősszerkesztő: Hermann Suske ■ Szerkesztőség és kiadóhivatal:  
Wien, XIII. Beziirk, Amalienstrasse 26. I. 11 ■ Megjelenés dátuma 1924  
április 15 ■ Előfizetési ár: EGY ÉVRE: 70.000 osztrák kor.. 50 szokol,  
80 dinár, 200 lei ■ EGYES SZÁM ÁRA: 10.000 osztrák korona, 5 szokol,  
8 dinár, 20 lei, 1 arany-márka ■ IX. évfolyam, 5. szám  
A lapban megjelenő cikkekért a szerző felel. Kiadó: Kassák Lajos